

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

III. ÉVF. 31. SZ.

1879. JULIUS.

TARTALOM: Priscorum botanicorum epistolae ineditae. Ex archetypis edidit AUG. KANITZ. II. FILIPPO DI MONTE CAROLO CLUSIO. III. JACOBUS MONAW CAROLO CLUSIO. — JANKA Növénytani kirándulások Törökországban. III. Kalófer és környéke. — HÖLUBY Gom-bászati apróságok. IV. — Apróbb közlemények: A gesztenyefa elő-jövetelére vonatkozó adatok STUB. Pteridographiai jegyzetek a Bu-dapesti florából STAUB. — Könyvismertetések: H. BAILLON Dictionnaire de Botanique 11 f. G. CANESTRINI Sulla produzione dei sessi. G. GIBELLI La malattia del Castagno. F. COHN Kryptogamen-Flora von Schlesien II. 2. E. BOISSIER Flora Orientalis IV. 2. (ism. JANKA V.) — Tudós társaságok — Halálozások. — Kinevezések. — Személyi hírek. — Gyűjtők. — Nyilvános gyűjtemények.

PRISCORUM BOTANICORUM EPISTOLAE INEDITAE.

Ex archetypis edidit
AUGUSTUS KANITZ.

II.

FILIPPO DI MONTE CAROLO CLUSIO.

(Ex MSS. Bibl. Lugd. Bat.)

Molto mag^{oo} s^{or} mio oner^{mo}.

Havendo scritto hieri a v. s. questa sera solamente per dirle che ho pregato con ogni caldezza al s^{or} Giacomo mio nipote di farmi tanto di favore che di far lui il ritratto ch'io desidero haver di v. s. come le scrissi, et se ben me l'ha- vesse mandato, fatto per man d'altri, di gratia non se in- cresca di lasciarsi ritrahere da mio nipote, ch'io son sicuris- simo che niuno altro in questi paesi ne forse altrove sapra far come lui. E non havendo altroche dirle, finisco bacian- dolo la mano et pregandole da Dio ogni bene. Di Praga li 16 di maggio 87. D. V. S.

affett^{mo} ser^{vi}

FILIPPO DI MONTE.

Al molto mag^{oo} s^{or} mio osser^{mo} CARLO CLUSIO a Vienna.

[C. Clusii nota autogr. 1587. P. G. d. st. Praga li 16 di Mag- gio. Ricevuta in Vienna alli 25 del medemo. Rispond. le 30.]

III.

JACOBUS MONAW CAROLO CLUSIO.

(Ex MSS. Bibl. Lugd. Bat.)

S. Redditae mihi sunt, Clarissime Clusi, quas XIII Cal. Octob. ad me dedisti. Factum optime quod prius quam huc aliquid mitteres ad Dud...um; te ipso, ubi nunc esset quaerere noluisti. Proinde tibi significo Eum cum Serenissimo . . . to, Archiduce Maximiliano in Coloniam esse profectum: quam protectionem faciat Deus opt. max. et optimo principi, et toti reip. Christianae faustam et salutarem. Vbi reversus fuerit: significabo ipsi te tua optima voluntate: quam pio viro constantissimo futuram esse gratissimam. Mitto tibi fasciculum literarum quam apud me reliquit D. Harringtonus nuper adeo hinc proficiscens ad Sarmatas. Ei ego quae potui et propter tuam commandationem et propter illius virtutem, officia libens constiti: ac doleo me non potuisse amplius rebus ipsius commodare. At Vir optimus etiam pro tan. gratias agit maximas. Ante menses plures ad te scripsi per quendam civem meum in Italiam iturum: Is vero te non offendit Vienna; significavit tamen se literas meas cuidam amico tuo tradidisse. Scripseram in illis aliquid liberius de viro clarissimo Justo Lipsio nostro itaque literas illas nollem periisse. Certo significa mihi an acceperis! Et accipe in partem optimam quae hinc fiducia amicitiae nostrae in sinum tuum deposui: nulla malevolentia, sed amore erga mortuum Sambucum, et studio erga adductus. Si noles literas tuas sorte ad me pervenire quero te ne illas tradas, D. FRIDERICO GRAFF cui Viennensi. Et ab eo petas ne huc ad fratrem suum curet. Bene, beate et feliciter vale huminissime et optime Clusi meque tui studiosissimum et amantissimum quod ama.

Vratisl. VI. VIII b. 1587.

Tuus omni offi . .

JAC. MONAW.

D. IX. citans Rudigaus te diligenter et amanter resalutat. Inclusas amanter peto reddi dno Leunclavio.

Clarissimo Viro Dno CAROLO CLUSIO Atrebatii domino et amico suo singulariter obs. Viennam in aedibus Dni Doctoris Aichholtzj.

[C. Clusii nota autogr. 1587 Jac. MONAW Vratislaviae 6. Octobr. ad meas 19. Septembr. Accepi Viennae 15. Octobr. Respondi 23. et 12. febr.]

vántam gyarapítani és oly esereanyagra akartam szert tenni, mely a szó teljes értelmében, mint csalétek hat. Ilyenkor a fontost a csekélyebb értékűtől meg kell különböztetni, de azért ne higgye a kegyes olvasó, hogy a közönséges növényekre egyáltalában nem ügyeltem; midőn például egy Balkankirándulás alkalmával egy *Stellaria nemorum*-csoportra akadtam, igen jól tudtam, hogy ezen növény Törökországból még nem volt felemlítve, továbbá nagyon is feltűnt, hogy a Balkanon túl az *Achillea Millefolium* és *Anthemis arvensis* hiányzott, az elsőt Thraciában az *Achillea crithmifolia* pótolja, a másikat az *Anthemis auriculata*, mely inkább az *A. ruthenicara* emlékeztet. Sok ily észleletet tettem, de hiszen ezekre még a maga helyén vissza fogok térni. Végre bevallom, még az a gondolat is ösztönzött, hogy egy közönséges gyűjtő, ki nem kedvtelésből, első sorban saját kedve kielégítése érdekében fáradozik, nem vállalkozik nyaktörő utakra és nem veszélyeztetni életét egy csinos virágocskáért, mint az én fajtájú szenvedélyes, megtestesült botanikus.

Dél előtt nagyobb részt otthon voltam, eddig gyűjtött növényeimet rendeztem, a legközelebbi kirándulásokra szükséges papírt, összekerestem és néha lementem az utcára és a magas Balkanhegység felé néztem, melyet majdnem mindig nehéz felhőcsoportok borítottak, csak néha-néha láthattam pillanatnyi időre egy roppant nagy és sötét sziklafalat, melynek legagmasabb helyéről, egy óriási, becslésem szerint legalább 60 méternyi mélységbe tuduló vizesést v. hettem ki. — Az utcán egy kenyérsütő műhelyet látván, eszembe jutott sok nedves papirom és a Bolgár pékkel megalkudtam, hogy havonkint egy aranyat fizetek a papirom szárításaért. Aztán elmentem Dr. Nikolics-csal a modirhoz a helység basájába, egy kedélyes öreg úrhoz, tisztelegni, bemutattam fermanomat, mire összes kirándulásaimra két zaptiét és egy fegyveres Bolgár pandurt ígért, mely utóbbiról biztosított, hogy a hegység minden zugocskáját pontosan ismeri. A kíváncsiság annyira nem hagyott nekem békét, hogy tekintet nélkül az időre, minden esetre, már délutánra rendeltem meg az assistentiát, hogy legalább a Balkan tövéig sétálhassak, hova távolról egy hegynyílás esalt, melynek bejáratánál a bolgár „S. Maria“-kolostor fekszik. Evvel véget ért tisztelegésem a basánál, kinél fekete kávé és a rám nézve kellemtelen és szokatlan dohányzás nem hiányzott.

Egyszer s mindenkorra megjegyzem, hogy egész útamon minden látogatás alkalmával és ha tizet is tettem egy

nap alatt, mindenütt legalább egy findza fekete török kávéval (a finom üledékkel) és egy szivarkával, melyre igen gyakran nem gyújtottam, jól tartottak engemet és kíséromet.

Ez alatt már megjött az ebéd ideje és elfelejtettem az ebédünkről gondoskodni, vendéglők, mint náluk sehol nincsenek és étermek is hiányoznak Kaloferen, csak csapszékek vannak, hol bort és rakiát (anispálinkát, mely igen kellemes ízű) árulnak. Gazdám kérdéseimre vajon adhat-e valamit enni, azt felelé, hogy marhahúsról szó sem lehet, de adhat ürü- és kecskehúst a meenyit csak akarok és csirkével is szolgálhat. Mintán az ürühústól undorodom, kecskehúst rendeltem és a készítmódot egészen a háziakra bízom, azon egyetlen kikötéssel, hogy azt ne süssék. Rövid idő múlva számomra és tolmácsom számára a csapszékkal szomszéd kamarában, mely egyben borbélyszoba és sok új pokroccal, gyapjuval, szalonnával és mindenféle régi vassal tele volt, egy asztal terítve lett és behozták egy tálban a tyúklevest, még tányérokat is hozattam s jóízűen megettük a levest és a kecskehúst, melyet gulyásmódra készítettek és mely nekem annyira megtetszett, hogy azt mindenkor megrendeltem, ha szállásomon voltam. A fehér bor is igen jó volt és a rozskenyér, mely kevés kukoricaliszttal volt készítve, kitűnő, mint Törökországban egyáltalában igen jó kenyeret adnak, míg Olaszország városai és falvaiban sobasem találni jót.

D. u. 4 órakor a Monástir S. Maria felé indultunk, a kocsúton haladtunk, ezt egy jó ideig rózsakertek szegélyezik, melyeket a szőlő módjára ápolnak. (A rózsák még nem virágoztak. Rózsákat a rózsaoaj nyérése érdekében, az egész úton Kalofer és Kazanlik között nagy mérvben tenyésztek, Kazanlik a rózsaoaj főgyűjtőhelye, ott lesz az megvámolva és onnan egy ügynök által a világ minden részeibe szétküldve). Erre azután az út a Balkan alacsony előhegyein át vagy másfél óráig csendesen kanyarodik fel és lefelé. Az előhegyeken, csak alacsony tölgybokrok vannak, az egész nagyon el volt pusztítva. Az eső folytonosan esett és nagy sár gátolt, hogy az úttól eltérjek; az úton a következő növényeket jegyeztem fel: *Hypericum*, *H. Richeri* aff. fol. caulin. inferior, *dentatoserratis*, *Bruckenthalia spiculifolia* (tömegesen), *Arabis procurrens*, *Orobanchis hirsutus*, *Ranunculus rumelicus*, *R. millefoliatus* (igen közönséges), *Hieracii versuti* fol. basil.

5 1/2 órakor az Akdere-folyó bidjához és néhány pere múlva a kolostorba érkeztünk. Halotti csend volt. Az udvar el volt hanyagolva, telve burjással, de az én felfogásom sze-

rint nem volt csunya. Miután egy ideig a lépcsőkön és folyókön fel és lejárta, kijött egy pár pap a cellájából. Feléjük közeledtem. Visszavonúlt, idegen társaságot nem szerető, de tiszteletet gerjesztő külsejű, komoly, szikár, nagy szakállú, szép alakok voltak. Az eső is megszűnt és kiülhettünk az épület bejárata előtt levő padra, a beszélgetés folytán tolmácsom által, a társalgást virágokra és növényekre tereltem és végre kivettem oldalzsebemből a *Haberlea rhodopensis* színezett képét (Dr. PANCICS Belgradi tanár barátom ezt a Magy. Tud. Akadémia Évkönyveiből híven másoltatta több példányban és nekem is egygyel kedveskedett) és kérdeztem vajon nem láttak-e a tisztelendő urak ilyen növényt a vidéken. Midőn a képet hosszabb ideig megtekintvén, azt visszaadták és fejet csóválva tagadó választ adtak; megbusultam rajta, mert a *Haberlea* felkeresését nem tartottam könnyűnek. Az igaz „Kalophir“ volt mint lelhely felemlítve; de GRISEBACH *Spicilegiuma* szerint, Kalophir a Rhodope hegységben van és szintűgy FRIVALDSZKY i. h. szer. De a Rhodope-hegység dél felé legalább hat mértföldnyire van elválasztva a Philippopoli nagy sík által a Balkantól. Az én Kaloferem pedig egészen a Balkan alatt feküdt. Azt következtettem, hogy több ugyanazon nevű hely — mint az Törökországban gyakori — létezhet és hogy így hiába keresem e növényt a Balkanban. Tartottam ilyen csalódástól. Hazafelé indultam és ismét jól megáztam. Csak úgy futtában tudtam két *Digitalis*-fajt megkülönböztetni, a mi *D. ambiguankat* és egy másik még nem virágzót fol. *angustis glabris*, mely a *D. lutea* közelébe tartozónak látszott.

Máj. 25. reggel ismét esett az eső, de megszakításokkal, tehát egy nagyobb kirándulást tettem egy kavasz (u. a. mint zaptie) kíséretében a Lydzsakiői fürdő felé. Ismét csak az úton kellett maradnom, az árkokban igen közönséges volt *Alopecurus utriculatus* és *Psilurus nardoides*, homokos helyeken épen *Silene subconica* FRIV. virágzott, a hegyes meredekben bokrok közt *Eufragia latifolia*, *Muscari racemosum*, *Cerastium rectum*, a gyepeken *Potentilla hirta* var. *floribus albidis*, *Trifolium parviflorum* és a pocsolyákban *Ranunculus lateriflorus*-t gyűjtöttem. Ezen kirándulás nem volt nagy épületeségemre. Máj. 26. ismét esett az eső, az egész nap otthon maradtam és növényekre vonatkozó jegyzeteket készítettem. Az nap ettem először cseresznyét. Estefelé megállt az eső, a felhők éjszakeről dél felé vonultak, tehát szép időre számítottam és megtettem minden előkészületet, hogy a következő nap a hegységbe kirándulhassak.

GOMBÁSZATI APRÓSÁGOK.

HOLUBY JÓZSEF L.-tól.

IV.

1878 ban nagyon szerettem volna mindazon megehető gombafajokat erdeinkben gyűjteni, melyeket népünk külön-vekkkel jelöl s úgy saját használatra, mint eladás végett szorgalmasan felkeres. HAZSLINSZKY és KALCHBRENNER most is szivesek voltak a gyűjtött anyagot átvizsgálni. Sok bajba kerül kivált a *Coprinusok* szárítása, melyek a herbarium számára való praeparatio közben gyakran ténta alakú folyadékra hullanak szét úgy mint az ördög szurokra, a népmese szerint. A *Coprinusok*at jól tudja népünk a többi *Agaricus*-féléktől megkülönböztetni, s minthogy többnyire fatörzsök, karók, kerítések közelében fordulnak elő, s azt tartja róluk, hogy kutyavizeletből származnak s azért „psie stianky“ (kutyahúgygombák) névvel jelöli. A lágyhúsú *Boletusok* a kezelés közben szintén gyakran megpenészednek s elromlanak. A Bosáci erdőben igen gyakori *B. luridus* SCHAEFF. (harasnik) előbb forró vízzel leöntetik, azután pörköltetik és csak úgy kerül a szegények asztalára, több olyan eset jutott tudomásomra, hol azt éledelül készítvén anélkül, hogy a gombát előbb leforrázták volna, ennek evése után egész családok súlyosan megbetegedtek. Augustus vége felé találkozáván egy gombaszedő vén nővel az erdőben, kosarában többféle *Boletus* fajt, *Clavaria flavát*, *Cantharellus cibariust* és *Lactarius piperatust* láttam; kérdéseimre, nem fél e oly gyanus gombát minő a „harasnik“ enni? azt a feleletet kaptam: „Huby jedz, ale jim mená a sposob vedz“ (Gombát egyél, de tudd nevét és módját).

A Vágújhelytől éjszakfelé fekvő „Turecko“ mészdombon terjedelmesebb fenyvesek is ültetvék, itt úgy mint a Ns. Podhradi Resetárovec nevű hegy kis fenyveseiben és a Haluzici savanyúvíz közelében hasonló helyen aug. és szept. hóban nagy mennyiségben láttam *Boletus granulatus* L. és *B. luteus* L. (borovy hrib) rovaroktól ment példányait. E két faj a szegényektől csak friss állapotban, a kalaphártya eltávolítása után, használtatik főzve vagy pörkölve. Dicsértetik azok lágy és ízletes húsa. Ámbár 1877-ben is többször megfordultam e *Boletusok* lelhelyein, egyet sem láttam, mert az akkori száraz időjárás a gombák fejlődésének általában nem kedvezett. A Bosáci irtványokban *B. versipellis* FR. („husár“) szórványosan fordul elé nemcsak erdőkben, hanem a hegyi rétek szélein és bokros helyein is. Ezen kívül gyűjtetett: *B. subtomento-*

sus L. Jarolinka nevü erdőben; *B. strobilaceus* Fr. Lopennik hegyen nem messze a Morva határtól; *B. pachypus* Fr. Kamenicsné erdőben és Ostrolucky kertjében bokros helyeken; *B. fragrans* VITAD. Resetárovec erdőben, és egynehány *B. piperatus* BULL. Harsovka hegy alján.

Úgy az irtványokban, mint az alacsonyabb dombok lejtőin augusztushóban tarlókon igen gyakori az *Agaricus arvensis* SCHAEFF. (pecsiarka) s annak társaságában *A. excoriatus* Fr. de konyhai használatra csak az előbbi szolgál. Oly helyeken, a hol tavasszal *A. Prunulus* Scop. (májorka) réteken, már távolról megismerhető sötétzöld körökben vagy ívekben előfordul, később nyáron *Marasmius Oreades* BULL. (spicska) található, néha nagy mennyiségben.

A bükkerdőkben szórványosan előfordul *Lactarius volemus* Fr. (surovienka)-ról azt állítják, hogy nyersen is meg-ehető, holott *L. piperatus* Fr. (mlics) sültve szolgál eledelül. Ugyanott *Russula olivacca* Fr. (holubienka), *R. virescens* Fr. (pláyka) és *R. Linnaei* Fr. nem igen ritkán találhatók. *Paxillus involutus* Fr. (jalsovy hrib) csak a patakok mentén észleltetett kis csoportokban *Alnus glutinosa* törzsök közelében.

Ag. (Am.) pantherinus Fr. Landrovec erdőben csak gyéren fordul elő, de az Ivanóci erdőkben gyakori.

Említésre méltóbb hasgombák közül a következő fajokat gyűjtöttem: *Globaria gigantea* HAZSL. (prasnává huba) egy réten Ns. Podhrad közelében, de a legnagyobb példányok darabokra szét voltak verve, úgy hogy csak egy alig ökölnyi nagyságu még tökéletesen ki nem nőtt példányt vihettem haza. *G. pusilla* PERS. ritka a Bosácvölgyi réteken, úgy *Lycoperdon caelatum* BULL. is, melyet három lelhelyről hoztam. Nem messze lakásomtól a patak partján a több év előtt oda kihordott, fenyves pálinkára (borovicska) kiégetett, rothadó borókán igen nagy, szép és számos példányokban találtam *Tulostoma mammosum* Fr.-ot, a közönséges alakot láttam e. é. januárhóban Haluzice és Csütörtök közelében és Ns. Pohrad mellett sok helyen.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

A gesztenyefa előjövételére vonatkozó adatok. Éppen most érkezem haza GRAND EURY urral együtt egy kirándulásból St. Priestről (St. Étienne-től éjsz. Loire m.). Utunk Montreynaux mellett hozott el, hol egy hajdan vadon termett gesztenye erdő maradványa van. A vidékről egyébaránt minden

erdő ki van pusztítva s mintegy oly forma, mint Csehország középtája. A több mint 50 éves, igen jó karban levő *gesztenye* fák a felső szénalakzat „Brèche de Base“ rétegére telepítvék, mely egy Gneis és átaljában jegeces pala töredékekből és gurulványokból áll. A Furand folyócska (Loire melléki) uradalmán nagy terjedelemben hire sincs mésznek.

Modor és Pozsony vidékén is mivel gesztenyefák gneison és jegeces kőzeteken tenyésznek. Pala mész nélkül.

St. Étienne (Loire) Lyon m. 1879. VI. 15. D. STUR. ¹⁾

Pteridographiai jegyzetek a Budapesti florából. Növénygyűjteményem áttekintése alkalmával a következő adatokra akadtam: *Aspidium Filix mas* Sw. v. *genuinum* MILDE előfordul a „Gugerberg“-en is (1873. jun. 25). *Cystopteris fragilis* BERNH. a Kuruc-zúgban (SZÉPLIGETI Exs.). *Polypodium vulgare* L. a) *commune* MILDE a „Gugerberg“-en (1872. ápr. 13); Svábhegyen (1871. márc. 26); a Jánoshegyen (1873. jul. 12) szedtem egy példányt, mely a következő teratologiai tüneményt mutatja: a levele fölülről tekintve a jobb és bal oldalon 8 ép segmentet mutat; a jobb oldalon azonban még egy 9-ik, de tökéletesen ki nem fejlődött segment is látható, melynek tövében a levél főere két ágra hasadt; melyek mindegyike 3—3 segmenttel bir és hosszú hegygyel végződik; ezen két ág mértani értelemben szólva, egymással tökéletesen egybevágó; sorusok is fejlődtek rajtok. DR. STAUB MÓRIC.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Dictionnaire de Botanique par M. H. BAILLON etc. Dessins de A. Fagnet. 11. fascicule. Paris Hachette et Cie. 1—80 l. Lex. 4. [l. MNL. I. 7.]

32] Majdnem egy éve, hogy ezen gyönyörűen kiállított mű 10. füzeté megjelent és evvel az első kötet befejeztetett. Tehát majdnem három év alatt jelent meg az első kötet és így még lassabban mint B. tervezte, ez mindenesetre előnyös a vevőkre nézve és hogy minél több vevője legyen, azt a tudomány érdekében obajtjuk. Az igaz, hogy egyes cikkek elavulhatnak, de azok nem lesznek oly nagy számúak, hogy ne lehetne azokat egy pótkötetben javítani. Részünkről nem tagadhatjuk, hogy ezen alakú kiadvány nekünk sokkal inkább tetszik, mint a Boroszlói vállalat [l. MNL. III. 23], a melynek különben zoologiai része a szint

¹⁾ Ezen DR. HAYNALD LAJOS Bibornok-Érsekhez intézett sorokat, ő Eminentiája méltóztatott a MNL. számára átengedni.

oly ügyes, mint praktikus GUSTAV JAEGER által igen helyesen szótárakban szerkeztetik. Vannak, a kik azt negélyezik, hogy az a Handbuch der Botanik ugy is nagyon jó, de eifelejtik, hogy számukra alig szükséges, a nagy mivelt közönségnek pedig azt nem nyújtja a mi neki kell. Ilyen Encyclopaediak szerkesztéséhez nem csak tudomány kell, hanem praktikai érzék és ízlés és ezen tekintetben B. határozottan emelkedik német concurrense fölé.

Sulla produzione dei sessi. Considerazioni del Prof. GIOVANNI CANESTRINI [Dalla Gazzetta Medica Italiana-Provincia Venete Anno XXII. No. 16. Padova, Stab. Prosperini 1879] 15. p. 8°.

33] Ezen érdekes kis füzetben szerző felemlíti mindazon nézeteket, melyek ezen kérdésre nézve THURY előtt fel lettek állitva és azután előadja azon kísérleteket, melyek THURY után leginkább Olaszországban tétettek és bővebben foglalkozik LEMOIGNE tételeivel, melyeket részben megerősít, részben megtámad. Habár a füzetke első sorban csak a magasabb állatokkal foglalkozik abban, mégis meglehetősen sok növénytani adat is van felsorolva.

La malattia del Castagno. Osservazioni ed esperienze del Dott. G. GIBELLI (1875—1878) Modena Tipogr. di Paolo Toschi e C. 1879. 45 p. 8°.

34] Szerző a „Stazioni Agrarie“ című folyóirat V. és VI. kötetében előadott észleleteit és kísérleteit összefoglalja és bőviti, nagyon valószínű, hogy a *geztenyefák* betegségét egy penész okozza, de a kérdés végleges eldöntése, még időt és türelmet fog igénybe venni.

Kryptogamen-Flora von Schlesien. Im Namen der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Cultur herausgegeben von Prof. Dr. FERDINAND COHN, Secretair der botanischen Section. II. Band, II. Hälfte Flechten bearbeitet von BERTHOLD STEIN. Breslau 1879. J. U. Kern. V. 2 számozatlan, 400 sz. l. 8r. [I. MNL. III. 38—39 l.]

10] GUSTAV WILHELM KÖRBER a híres lichenolog elkeseredve az ifjabb botanikusoknak a SCHWENDENER-BORNET-féle taniránti hajlama által, nem vállalta el e mű kidolgozását, habár minden kétségen kívül ő lett volna a legcompetensebb ember ezen tekintetben; a munkát elvállalta tehát egy tanítványa BERTHOLD STEIN, jelenleg cs. k. növénytani inspector Innsbruckban, ki 18 éven át élvezte KÖRBER tanítását és utbaigazításait; az igaz ő sem barátja a fennemlített elmé-

letnek és a lichenologokkal ugyanazon állásponton van, de másrészt helyesen jegyzi meg „a systematicus- [mondjuk praecisebben a gyakorlati lichenolog- Szerk.] ra nézve az egész vita ok nélküli.“

Különben azt tartjuk, hogy a szerkesztőség is fél úton állott meg, mert ha már a zuzmók rövid morphologiai jellemzését a penészek leendő írója SCHRÖTTER (10—20 l.) írta, helyesebb lett volna az összes zuzmókat a mycologiai rész illető helyein elhelyezni, ezt óhajtottuk volna mi látni, kik a kérdéses elméletnek barátjai vagyunk és kik azt hiszik, hogy ha az újítás egyszer megtétetik, az következetesen legyen keresztülvéve.

A munka természetesen KÖRBER munkáin alapszik. A sok új név onnan származik, hogy THEODOR FRIES *Lichenographia Scandinavica* (1871)-ban az ACHARIUS herbariumában tett tanulmányait értékesítette, mit S. tekintetbe venni el nem mulasztott. Különben szerző is egy új nemet — *Früzsea* 114 l. — alapított a *Psora lamprophora* KÖRBER alapján és több új fajt állított fel.

Flora Orientalis sive Enumeratio plantarum in Oriente a Graecia et Aegypto ad Indiae fines hucusque observatarum auctore EDMOND BOISSIER etc. Volumen quartum fasciculus secundus. Corolliflorarum ordines posteriores et Monochlamydeae. Genevae, Basileae et Lugduni 1879. (p. 281—1276) 8r.

35] Ezen füzetben B. még inkább vonja össze a fajokat, mint az előbbi kötetekben és gyakran nagyon túlságos lesz. Csak Törökország Európai részére vonatkozó adatokra vagyok tekintettel. A fajgazdag nemek előtt levő jelkulcsok nem mindig pontosak, így p. o. a *Verbascum leucophyllum* Gais. mely a 4. „*Glomerulosae*“-hez tartozik a jelkulcs szer. „pedicello calycis longitudinem non excedente“ ellenben a 320 l. diagnosis szer. „pedicellis calyce et capsula vix brevioribus“ és ugyanazon diagnosis végén „capsula calyce supduplo longiore.“ A „*Leucanthae*“ (299 l.) főjellemé „*Corolla glaberrima*“ és mégis a *V. cylindrocarpum* Gais. diagnosisában (337 l.) azt mondja B., hogy „*Corolla glabriuscula*.“ A *Scrophulariaceák* közül a *Verbascum* (37 sp.), *Linaria* (22 sp.) *Veronica* (40 sp.) nemek tartalmaznak legtöbb Keleteurópai fajokat. *Orobanchae* aránylag igen szegény (16 sp.), azután fajgazdagok még a *Labiataenél*: *Salvia* (20 sp.) *Stachys* (35 sp.) és az *Euphorbiaceáknál*: *Euphorbia* (45 sp.) A legtöbb (50) erdemikus faj a *Labiataknál* található, *Stachys* maga 14-et tud felmutatni; ellenben *Salsotacea* csak egy erdemikus, a *Beta nana*, mely a Parnassuson és Taygetesen nő. Nem helyeselhető összevonások szerintem, hogy *Pedicularis occulta* JANKA (490 l.) *P. leucodon* GRIS.-hoz vonatik és *Stachys leucoglossa*

GRIS. (730 l.), mint var. *δ* a *St. recta*hoz; *Quercus pubescens* a *Q. sessiliflora*hoz vonatott. *Salix* és *Quercus* igen silányan szerepelnek. Érdekes a *S. apoda* TRAUTV., melyet B. nem látott és me'yre nézve megjegyzi (1192 l.): „A cl. auctore *S. arbusculae* proxima dicitur, probabilitate hujus forma capsulis glabra“; ez végre még a *S. arbuscula* azon válfaja, melyet PORCIUS (En. Naszód. 521) említ és azon esetre egy igen érdekes pendant-ot nyújtana a *Carex tristis* MB.-hoz.

JANKA VICTOR.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Btűrszelben 1880-ban a nagy nemzeti őrnnepélyek alkalmával, botanikai congressust is akarnak tartani.

Linnean Society London. Jan. 16. őr. J. G. BAKER „On the *Colchicaceae* and aberrant tribes of the *Liliaceae*.“ A *Colchicaceae* és *Liliaceae* legkisebb alcsaládja, mely 39 genus és 153 fajt tartalmaz. A tipikus alakok, a kifelé néző portokok, kopácsokkal széthulló tokok és három szabad bibeszárral vannak ellátva. A három tribust így jellemzi: 1) *Colchicaceae*, az als. jell. és perianthium gamophyllum, kétrekeszes portokok. 2) *Merendereae* az als. jell. és perianthium polyphyllum, kétrekeszes portokok. 3) *Veratreae* az als. jell. és egyrekeszes portokok. 4) és 5) *Anguillaricae* és *Heloniaceae* eltérnek a typustól, mert a tokok rekeszesen hullnak szét. 6) *Uouularicae*, eltérnek a typustól, mert styli uniti. 7) *Tosfieldicae*, a tokok rekeszesen hullanak szét, a portokok oldalt v. kifelé néznek, folia disticha, equitantia. Ezen alcsaládnál több a *Liliaceae*ak típusától eltérő igen érdekes eset mutatkozik; a *Howardia* a *Liliaceae*ák és *Iridiceae*akat összekötő jellegeket mutat, a *Petrosavia* egy élődi. három apocarp gyümölcslevéllel, a *Scoliopus* termője egyrekesztű három parietalis placentával. A három a *Liliaceae*áktól eltérő tribus: 1) *Conantherae*, mely egy összekötő tag a *Liliaceae* és *Amaryllidaceae* között, ennek portokai poris terminalibus dehiscens, és ovariuma néha inferum; 2) *Liriopeae* (*Ophiopogoneae*, de ez utóbbi név ifjabb) és 3) *Gilliesicae*.

Febr. 20. őr. H. TRIMEN „On the genus *Oudneya* R.Br.“ Oudney herbariumában — mely a Brit. Mus. őrizetik — megvan a R. Brown-tól tanulmányozott növény, ez azonos Cosson *Henophyton*jával (az utóbbi név 41 évvel ifjabb, mint a R. Browné). — J. MIERS „On some South American genera of plants of uncertain position.“ — MAXWELL MASTERS „On the Inflorescence of *Crassulaceae*.“ Kiindulva a *Crassulaceae*ák virágzatának számos alakjaiból, az eddigi virágzat osztályozási nézeteket revidálja és azután a következő „rear-

Máj. 5. ül. E. HECKEL „De l'action des sels de strychnine sur les Mollusques gastéropodes“ (p. 918—921). Az alkaloidák igen különféle módon vannak a növényekben elterjedve. Leginkább a kéregben, a termőben és magban gyűlnek össze. Az *Acotyledonok* és *Gymnospermáknál* hiányoznak szerves aljak és előjövételük az egyszikűeknél még bebizonyítandó. A mérges aljak inkább hatnak a magasabb szervezett állatokra és azoknál is különféle hatásúak, így az atropin az emlősök nagyobb részét gyilkolja, míg a rágók és *Marsupialisok*ra hatástalan stb. A növényeken előjövő élődierekre nem hatnak károsan az illető aljak. H. már most látni akarta, vajon a strychnin csigákra is hat, a végeredmény az, hogy habár ellene nagy ellenállással bírnak, mégis náluk is ugyanazon tünetek észlelhetők, mint a magasabb szervezett állatoknál, t. i. ez egy mérég, mely az idegrendszerre hat (tetanizál).

Máj. 12. ül. ENGEL „Sur la production de conidies par un *Bacillus*“ (p. 976—977). DR. SPIELMANN agrégé a Nancyi orvosi karnál, nagy mennyiségben talált egy *Bacillust* egy gyermekágyas vérében, ez a PASTEUR-féle tápoldatba tétetvén, oly eredményeket mutatott, melyeket E. conidiumoknak declarált, állítása szerint ezeket két hónappal KOCH értekezése előtt jelezte volt. E. ezen *Bacillust* már három év óta említi előadásai alkalmával, mint *Bac. puerperalist*. Neheztel, hogy KIRCHNER csak kételylyel fogadja, hogy a *Leptothrix*nál is előjönnek conidiumok. Végre azon betegséget okozó *Leptothrixot*, melyet RABENHORST (Flora Europ. alg. etc. t. II p. 73) említ, a leírás után nem tart annak, hanem ha mozdulatlan *Bacteridium*nak, ha mozgó és ez az észlelő figyelmét kikértülte *Bacillus*nak. — L. CRÉ „Sur la matière amyloïde particulière aux asques de quelques *Pyrénomycetes*“ (p. 985—986).

Máj. 19. ül. J. DE SEYNES „Sur l'apparence amyloïde de la cellulose chez les *Champignons*“ (p. 1043—1044). (CR.)

Gesellschaft naturforschender Freunde Berlin. Máj. 20. ül. WITTMACK I. „Aeste und Zweige einer *Salix Caprea* L. die durch Gallmückenlarven, *Cecidomyia saliciperda* Duf. total durchlöchert und z. Th. krebsartig aufgerissen, ausserdem von *Meisen*, welche den Larven über Winter nachstellten, ihrer Rinde theilweise stellenweise beraubt waren“ (p. 74). II. „*Eicheln* aus Buitenzorg“ (p. 75) és III. „Eingetrockneter Milchsafft von von *Carica Papaya*“ (p. 75—76); ezeket DR. VAN NOOTEN küldötte Java szigetről. — P. ASCHERSON jelenti, hogy azon növények között, melyeket VIRCHOW Trojai útján gyűjtött és a Berlini kir. herbariumnak ajánlódokozott, a Középtengerben gyakori, de azért az Ázsiai tengerpart-

ról eddig ismeretlen *Posidonia oceanica* (L.) DEL., az Adramyti-i tengeröbölből látható.

JUN. 17. AL. Az elnök KNY jelenti, hogy jun. 17. d. e. 10 órakor volt a bold. ALEXANDER BRAUN emlékére készített mellszobor ünnepélyes leleplezése a Berlieni tud. egyetemi növénykertben. (SB.n.F.)

HALÁLOZÁSOK.

SIR WALTER CALVERLEY TREVELYAN Bart. † 1879. márc. 23. Wallingtonb. (Northumberland) élte 82. évében. T. geolog és jó florista volt és több dolgozatot irt, melyek között botanikusokra nézve legérdekesebb: *On the vegetation and temperature of the Faroe Island* (Edinb. New Philos. Journ. XVIII. (1875) p. 154—164).

WILLIAM MUDD a Cambridgei növénykert curatora, * Bedaleb. Yorkshire 1830. † apr. vég. 1879. ki egy „Manuel of British Lichens“ (1861) irt és több közleményt a „Proceedings of the Horticultural és Linnean Society“-ben jelentett be. Egy férfi, a ki a mikroszkopot kikünően kezelte és a kertben is a növénytan tanulóknak nagy segítségére volt, mit főnöke C. C. BABINGTON egy, a GChr.-hez intézett, levélben kiemelt.

DAVID MOORE, a Glasnevin (Dublin m.) növénykert igazgatója, * Dundeeb. † 1879. jun. 7. 1828. a Dublini egyet. növénykert assistense lett és 1838. a Glasnevinben levő növénykert curatora. Új és különösen kryptogam fajokat irt le és néhány növény-életteni és földrajzi dolgozat szerzője, (igy nevezetesen A. G. MORE-vel irta a *Cybele hybernicá*t); de különösen mint cultivator szerzett magának nagy érdemeket. Több növénynek (igy p. a *Gynerium argenteum*, *Franciscea latifolia*, *Lilium giganteum* stb.) importatióját neki köszönni. A hybrid *Sarraceniá*kat ő mutatta be először a virágkiállításokon, s ő volt az első vagy legalább az első egyik, kiknek sikerült *Orchideá*kat magból nevelni. (G. Chr.)

ERN. FAIVRE a természettud. kar dékánja és a növénykert igazgatója Lyonb. † 1879. jun. 18. Előbb inkább zoológiával, később növényélettenal is foglalkozott és több erre vonatkozó értekezést irt.

KINEVEZÉSEK.

STOR DÉNES hazánk fia a Bécsi birodalmi földtani intézet aligazgatója a főbányatanácsosi rangot és jelleget nyerte.

CARUS MASSALONGO a Ferrarai Università libera-hoz lett meghívva a növénytan tanárának. (NGB.)

SZEMÉLYI HIREK.

GRISEBACH helyébe — hallomás szerint — HERMANN GRAF ZU SOLMS-LAUBACH jelenleg r. k. tanár Strassburgban fog Göttingenben megbívatni, továbbá a Drezdai polytechnikumra a Göttingai magántanárt DRUDE-t akarják meghívni.

GYŰJTŐK.

CHARLES LARBALESTIER ezen nyár és ősz folytán zuzmókat akar gyűjteni Nyugoti Irlandban, Angliában és a Channel szigeteken. Előfizetések a gyűjtőhöz, ki Roche Vue, St. Aubins, Jerseyben lakik, címezhetők. (EJ.)

NYILVÁNOS GYŰJTEMÉNYEK.

A British Museum növénytára f. é. szept. 1. South Kensingtonba lesz átszállítva. A gyűjtemények nyitva lesznek a közönség számára hétfőtől péntekig d. e. 10 órától, szombaton d. e. 12 órától a rendes záróráig. Természetrájk tanulók számára kedd és csütörtök van reserválva. (G. Chr.)

M. J. BERKELEY mykologiai gyűjteményét a Kew Herbariumnak ajándékozta. (EJ.)

DR. THOMAS TAYLOR zuzmógyűjteményét, mely a Boston Society of Natural History herbariumának egy részét képezi, TUCKERMAN revidálta. A gyűjteményben a TAYLORTól felállított fajok típusai megvannak. (EJ.)

A Bécsi cs. kir. növénykert egy Herbarium normale Florae Austriaco-Hungaricae-t készít elé és KERNER tanár már ezen ősszel szándékozik két Centuriát szétküldeni. A két első centuria hallomás szerint már majdnem egészen elkészült. A herbarium nem bocsátatik áruba, hanem az előkelő muzeumoknak ingyen küldetik meg.

A Villa THURET Antibes-ben, [l. MNL. II. 32.] megtartotta nevét, de a közügynek szolgál, NAUDIN az Institut tagja, ki az ott székelő Laboratoire de l'enseignement supérieur igazgatója, ezeket írja nekünk: La Villa THURET, autrefois jardin particulier, est actuellement propriété de l'Etat. C'est un lieu d'études des botaniques, et même zoologiques (animalcules marins), qui est ouvert à tous ceux qui veulent venir y étudier, quelle que soit leur Nationalité.* A mivel nemzetek, a középtenger környékén felállítanak ilyen tanulmányi állomásokat, csak Magyarország marad ismét hátra; nem zoológiai, hanem biológiai állomás kívánánk Fiumére, nem is csak magunk részére, hanem hogy épen úgy mint mi más országokba mehethénk és segíthetnénk a tudomány előmozdításán, jöhessenek mások is hozzánk, ez nem lenne se anyagi se szellemi kárunkra és a bajon bizonyosan nincs segítve, ha egy egyetemi intézet általánya egy pár száz forinttal emeltetik.

rangement* -et javasolja : Monopodialis vagy indefinita, Choripodialis vagy dichotoma, és Pleiopodialis vagy definita inflorescentia, mely utóbbihoz tartoznak a sympodialis varietások.

Márc. 6. ül. P. F. REINSCH „Observations on the Entozoic *Florideae* growing in living *Bryozoa* and *Sponges*.” — W. T. THISTON DYER „Note on the fruiting of *Wistaria sinensis* in Europa.”

Márc. 20. ül. T. R. SIM „Some observations on the reproductions of *Ferns* by budding.” Kewben az elő páfrányfajok nagy száma rendszeren adventív rügyeket képez, ily esetek a *Phanerogamok*nál tudvalevőleg ritkák. Az eleveneszlő (viviparus) *fitix* eknél a rügyek ugyanazon fajösszes példányainál mindig ugyanazon helyen képződnek.

Apr. 8. ül. J. MIERS „Notes on *Moquilea*, with description of a new species“ (*M. organensis*). (EJ.)

Académie des sciences Paris. Márc. 9. ül. A. TRÉCUL „Réponse à M. VAN TIEGHEM, concernant l'origine des *Amylobacter*“ (p. 401—405). — BERGHEET et MOREAU „Recherches sur le *Peronospora gangliiformis* des laitues (vulgairement le Meunier)“ (p. 429).

Márc. 17. ül. P. SCHUTZENBERGER et A. DESTREM „Sur la fermentation alcoolique“ (p. 593—595). — F. MUSCULUS „Sur les modifications des propriétés physiques de l'amidon“ (p. 612—613).

Márc. 24. ül. CH. CHAMBERLAND „Résistance des germes de certains organismes à la température de 100 degrés; conditions de leur développement“ (p. 659—661). — G. BONNIER „Étude anatomique et physiologique des nectaires“ (p. 662—665). — E. MÉR „Recherches expérimentales sur les conditions de développement des poils radicaux“ (p. 665—668). — MAX. CORNU „Sur la maladie nouvelle qui fait périr les *Rubiacées* des serres chaudes (anguillules)“ (p. 668—670).

Márc. 31. ül. CH. TANRET „Sur les alcalis du grenadier“ (p. 716—718).

Apr. 7. ül. L. CRIÉ „Sur la formation d'une matière amyloïde particulière aux asques de quelques *Pyrenomyces*“ (p. 759—760)

Apr. 14. ül. L. CRIÉ „Recherches sur les *Pyrenomyces* des îles Saint-Paul et Amsterdam“ (p. 776—778).

Apr. 21. ül. J. DE SEYNES „Sur l'apparance de la cellulose chez les *Champignons*“ (p. 820—822).

Apr. 28. ül. A. BÉCHAMP „Faits pour servir à l'histoire de la levûre de bière et de la fermentation alcoolique. Action physique et physiologique de certaines substances salinées et autres sur la levûre normale“ (p. 866—868). — CH. CONTEJEAN „Pourquoi l'on rencontre quelquefois les plantes du calcaires associées à celles de la silice.“ (p. 872—874).

NÖVÉNYTANI KIRÁNDULÁSOK TÖRÖKORSZÁGBAN.

JANKA VICTOR-tól.

III. Kalofer és környéke.

$\frac{1}{2}$ órákor este Kaloferbe érkeztem, hol sokáig kerestem szállást, miután egy németül beszélő földi a Kaloferi orvos DR. NIKOLICS ronda Hanjába nem akartam szállni. A keresés alatt, egy felhőszakadásnak voltam tanúja s borzasztón átázva, hangos káromkodással adtam boszankodásomnak kifejezést, míg végre egy az említett Hannal átellenben levő Hanbau kaptam az első emeleten egy igen csinos, tiszta szobát, a melynek falain köröskörül keretek, vonultak. Dr. NIKOLICSCSAL azután ismét kibékültünk, még az nap este lakásán voltam, boroztunk és jó barátok lettünk.

Különben korán feküdtem le és pompásan aludtam, ezt csak azért jegyzem meg, mert ez az egész eddigi útamon először történt. Reggel ($\frac{2}{6}$) felébredtem, oda kiinn az eső esett; midőn tisztát vettem, megtudtam mitől viszkedett az úton Grabovatól, bolgár gazdám, kivel tetűmalheurómet tolmácsoltattam, annak igen örült, mert az ottani felfogás szerint ez a jó egészség jele.

Az eső majduem az egész nap esett, lehetőleg kényelmesen rendeztem be magamat szobámban, tolmácsom szomszédságomban kapott egy kis lakosztályt. Kaloferben hosszabb ideig szándékoztam maradni, mert főfeladatomnak tartottam azon ritkaságokat felkeresni, melyeket FRIVALDSZKY gyűjtői „Kalofer”-ről hoztak és GRISEBACH Spicilegiumában a szomszéd Karlováról említ. Mindenek előtt a *Haberlea rhodopensis* akartam ismét találni, mely nagyon érdekelt, mert systematikai helye homályos volt; *H. rhodopensis* ugyan a szerb florában is szerepelt, de ez később, mint a pyrenéi *Ramondiával* majdnem azonosnak bizonyult. — Másrészt, bevallom a Balkanvidék átvizsgálását nagy eredményűnek tartottam, mert jó előkészületű botanikus még nem járt ezen a vidéken. Én a Balkanhegységet kevésbé átvizsgálnak tartottam, mint p. Kis-Ázsiát. A bold. FRIVALDSZKYTÓL kiküldött emberek ugyan szorgalmas gyűjtők voltak, de nem volt semmi floristikai ismeretök. Így aztán megeshetett, hogy egészen közönséges növényeket, mint ritkaságokat sok példányban gyűjtöttek, míg novitásokat vagy egészen figyelmen kívül hagytak, vagy legfőbb egy példányban hoztak el. Szép herbariumom lévén, a hiányzó fajokat, a melyekhez másképp nem lehetett jutni, a lehelyeiken akartam felkeresni, másrészt novitásokkal is ki-